

Türkiye'de 20. yüzyılın son çeyreğinde, 17 Ağustos 1999 tarihinde meydana gelen 7,4 büyüklüğündeki Gölcük-Kocaeli merkezli deprem, Kocaeli ve Sakarya başta olmak üzere, Yalova, Bursa, İstanbul, Zonguldak, Bolu ve Eskişehir'de bir felaketin yaşanmasını da beraberinde getirmişti. TBMM'nin 2010 yılında yayımlanan Meclis Araştırması Raporu'ndaki verilere göre, 18 bin 373 kişi yaşamını kaybetmiş, 48 bin 901 kişi yaralanmış, 505 kişi de sakat kalmıştı. Marmara Depremi olarak da adlandırılan bu afette 96 bin 796 konutun ve 15 bin 939 iş yerinin yıkıldığı ya da ağır hasarlı olduğu ve yıkımlar nedeniyle 19 milyon ton civarında moloz olduğu tespit edilmişti. Yaklaşık üç ay sonra, 12 Kasım 2019'da meydana gelen 7,2 büyüklüğündeki Düzce Depremi ile birlikte, 17 Ağustos depremi sonrasında toplumun depremle ilgili duyarlılığı ve farkındalığı çok büyük oranda artmıştı.

Dönemin koalisyon hükümeti de acilen, "depreme hazır olma" başlığında kentlerin depreme dayanıklı hale getirilmesi, öğrenciler başta olmak üzere, toplumun konuyla ilgili eğitimi için adımların atılması, kamu kurumları başta olmak üzere, kurumların afet planlarının yapılması ile bunların yaşar halde tutulması ve konuyla ilgili kurumsal yapılanmaların gerçekleştirilmesi, organizasyonların sağlanması kararı almıştı. Hatta bazı köprülerin, viyadüklerin güçlendirilmesi işlemleri kamuoyuna yaygın olarak duyurularak gerçekleştirildi. Haziran 2001'de, 4708 sayılı Yapı Denetimi Hakkında Yasa yayımlandı. Bu yasa hükümlerini uygulamak için yönetmelikler hazırlandı. Depreme dayanıklı binalar inşa edilmesi için hazırlanan mevzuat, sonraki yıllarda kurulan AKP hükümetleri döneminde de birkaç defa yenilendi.

İzmit Depremi olarak da adlandırılan deprem sonrasında ortaya çıkan felaketin acıları toplumun büyükçe bir bölümünde henüz sönümlenmemişken üçüncü yıl dö-

nümünün hemen ardından, 2 Kasım 2002 tarihinde gerçekleştirilen genel seçimlerde ilk defa hükümet olan AKP tarafından kurulan II. Erdoğan Hükümeti döneminde, Mayıs 2009 tarihinde yayımlanan 5902 sayılı Yasa'ya dayanarak, üç ayrı kuruluş; İçişleri Bakanlığı bünyesindeki Sivil Savunma Genel Müdürlüğü, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı bünyesindeki Afet İşleri Genel Müdürlüğü ile Başbakanlık bünyesindeki Afet ve Acil Durum Yönetimi Genel Müdürlüğü yerine, 17 Haziran 2009'da İçişleri Bakanlığı'na bağlı olarak Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) kuruldu. AFAD'ın temel görevi olarak; afet öncesi hazırlık ve zarar azaltma, afet esnasında yapılacak müdahale ve afet sonrasındaki iyileştirme çalışmalarının yönetimini ve koordinasyonunu gerçekleştirme işleri tanımlandı ve buna göre de yetkilendirildi. AFAD'a bağlı olarak çalışmak üzere; tüm illerde valilikler bünyesinde İl Afet ve Acil Durum Müdürlükleri ile 11 ilde Arama ve Kurtarma Birlik Müdürlükleri kuruldu.

AKP'nin "tek başına" kurduğu hükümetlerle geçen 21 yıl boyunca, ülke genelinin konut inşaatları şantiyesine dönüştürülmesini, kent merkezlerinde neredeyse yeşil alan bırakılmayıp, kent çevrelerindeki ve sahillerdeki orman alanlarının, baraj çevrelerindeki koruma bölgelerinin bile yapılmaya açıldığını izledik. Ancak, 6 Şubat 2023 günü Kahramanmaraş'ın ilçelerinden önce Pazarcık'ta 7,7, yaklaşık dokuz saat sonrasında da Elbistan'da 7,6 büyüklüğündeki deprem ve bu depremlerin 15. gününde Hatay'ın ilçeleri Defne'de 6,4 ve Samandağ'da 5,8 büyüklüğünde iki depremin de birkaç dakika arayla yaşanması AKP'nin depreme karşı almadığı önlemleri de gün yüzüne çıkardı. Bir taraftan, aralarında hastaneler ve AFAD binalarının da olduğu yıkılan ve ağır hasarlı binaların çok fazla sayıda olması diğer taraftan ortaya çıkan bu büyük enkaza yönelik olarak erken saatlerde başlatılmayan kurtarma çalışmaları, kış mevsimi nedeniyle

enkaz altındaki depremzedelerin hipotermi nedeniyle yaşamını kaybetme riskini de artırdı. Yine ilk günlerde yeterli geçici yerleşim alanları kurulamamasının yanı sıra, kurulanların bilinen standartlara uygun olmaması birçok yeni afet riskini (yangın, su baskını, salgın hastalıklar vb.) de beraberinde yarattı. Temiz içme ve kullanma suyu, tuvalet ile sabun ve hijyen malzemelerinin pekçok deprem bölgesindeki yokluğu, ilk 10 gün içinde ölümlerin, yaralanmaların acısının ve barınma ile beslenme koşullarındaki sorunların üzerini örtecek kadar öncelikli hale geldi. AKP Hükümeti'nin ve kurduğu organizasyonların deprem alanlarında kurtarma çalışmaları için gecikmesini, devamında da yetersizliğini telafi edebilmek için parası ve/veya tanındığı olanların yer yer iş makinesi kiraladığına tanık olundu. Öyle ki, AKP döneminde deprem enkazından çıkabilmek bile parası olanlar için mümkün hale geldi neredeyse. Böyle bir durumun "karası" medeni ülkelerde istifa nedeni olabileceken, AKP'ye ve temsil ettiği zihniyete utanmak, sıkılmak, mahcup olmak gibi bir duyguyu yaşattığından bile emin değiliz.

60. Hükümet tarafından, böylesi günler için kurulan AFAD'ın il ve bölge örgütlenmesinin var olmasına karşın, zamanında deprem alanlarında, enkaz başında olmadı, depremzedelerin ilk ve acil gereksinimlerini karşılayamadı. Ancak, Türkiye'nin doğusundan batısına, kuzeyinden güneyine ülkenin dört bir yanından hiçbir ayırım gözetilmeksizin sivil inisiyatiflerle bölgeye gönderilen yardımların ulaşmasını engelleyecek organizasyonu ilk günlerde sağladı. Kendisiyle herhangi bir ilişkisi olmamasına karşın, bu yardımları deprem bölgesine ulaştırmaya çalışan araçları belirli noktalarda durdurup AFAD amblemi asmaları zorunlu tutuldu, asmayanlar bölgeye sokulmadığının görüntülerini televizyonlarda izledik. Köylerin çok büyük bölümüne ilk yardımlar günlerce sonra gönderildi.

Birleşmiş Milletler İnsani Yardım Koordinasyon Ofisi (UN OCHA) tarafından, 27 Şubat 2023 tarihinde yayımlanan Türkiye Depremi Raporu'nda, 24 Şubat 2023 tarihine kadar tespit edilen bilgilere göre, depremden doğrudan 9 milyon 100 bin kişi etkilendi, 44 bin 374 kişi deprem nedeniyle hayatını kaybetti, 108 bin kişi yaralandı. Hükümet tarafından başka kentlerdeki öğrenci yurtları ve kamu misafirhanelerine yerleştirilen 528 bin 146 kişi de dahil, 2 milyon 200 bin kişi başka şehirlere göç etti, 1 milyon 900 bin kişi deprem bölgesinde kurulan geçici yerleşim alanlarına yerleştirildi. Yaklaşık, 164 bin 321 bina (520 bin bağımsız daire, birim) yıkıldı ya da ağır hasar gördü ve yıkıntılar nedeniyle 116 milyon-210 milyon ton moloz olduğu tahmin ediliyor. AKP'li Cumhurbaşkanı deprem sonrasında yaşanan felaketin boyutu nedeniyle 7 Şubat 2023 tarihinde Adana, Adıyaman, Diyarbakır, Gaziantep, Hatay, Kahramanmaraş, Kilis, Malatya, Osmaniye ve Şanlıurfa olmak üzere 10 ili kapsayan olağan üstü hal (OHAL) ilan etti.

Jeoloji ve jeofizik bilim dallarının araştırmalarına göre, var olabilmek ve yaşayabilmek için kendisine "meçbur olduğumuz" dünyanın en dış katmanı olan taşküre (litosfer), milyonlarca yıldır hareket halindeki levhalardan oluşuyor. Bu levhalar zaman zaman kırılıp parçalar birbirinden uzaklaşıyor ya da üst üste biniyor. Başka bir ifadeyle, taşküre milyonlarca yıldır "yerleşmeye" çalışıyor. Söz konusu bu "yerleşme"ler gerçekleşirken de sarsıntılar/titreşimler ortaya çıkıyor. İnsanların yalnızca "ne zaman" olacağını bilemediği bu "yerleşme"lerin neden olduğu sarsıntılara/titreşimlere karşı gerekli hazırlıkların yapılmadığı yerlerde, olayın gerçekleştiği taşkürenin üzerindeki hemen her şeyi beraberinde kırıp, yıkıyor. Ancak, örneğin Japonya'da olduğu gibi, bu sarsıntılar/titreşimleri dikkate alıp, gerekli önlemler hayata geçirilerek hazırlıklı hale getirilen bölgelerde bu levhaların üzerinde ve yıkımlara uğramadan yaşayabilmemiz de pekâlâ mümkün. Türkiye, dünyanın "yerleşme"sinin en sıklıkla gerçekleşmekte olduğu jeolojik

bir bölgede yer alıyor. Bu nedenle, geçmişte olduğu gibi gelecekte de taşküreyi oluşturan bu levhalardaki kırılmaları ve bunun neden olduğu sarsıntılar/titreşimleri sıklıkla yaşayacağız. Deprem Bölgeleri Haritası'na göre, Türkiye'nin %92'sinin bu "yerleşme" bölgeleri içerisinde olduğu, nüfusunun da %95'inin "yerleşme" bölgeleri üzerinde ya da yakınında yaşadığı biliniyor.

Buna karşın, 2023 yılı Şubat ayında Türkiye'de yaşananlar AKP hükümetlerinin yaklaşık 21 yıllık iktidar döneminde, olacağı bilinen ancak, zamanı bilinmeyen "yerleşme"lerin felakete dönüşmemesi için gereken hazırlıkları yapmadığını, önlemleri almadığını ortaya çıkardı. Bu iş için toplanan özel vergiler bile bu amaçla kullanılmamış. Kendi hükümetleri döneminde çıkartıkları mevzuat hükümlerini dahi uygulamadılar, denetimleri yapmadılar hatta imar afları ile seçmen "avına" çıktılar. AFAD ve yılların Kızılay'ı başta olmak üzere, afete hazır olma aşamasının organizasyonları particilik, liyakatsizlik ve maddi, manevi menfaat ilişkileriyle "kâğıtan kaplan" olma halinin ötesine geçirilmedi. Bu nedenlerle, 2023 Kahramanmaraş ve Hatay yerleşmeleri AKP yetkilileri tarafından felakete dönüştürüldü. Halbuki, 20. yüzyılın ikinci yarısından bu yana, "dünyanın yerleşme" sıklığının fazla ve ortaya çıkan sarsıntının/titreşiminin büyük olduğu yer kabuğu bölgelerinde de yaşanan bu doğa olayının felakete dönüşmemesi için gerekli olan "hazırlıklı olma" hali bunun için de bilimsel bilgi, teknoloji, araç-gereç ve malzemenin insanlığın kullanımına sunulduğunu ve geçen zaman içinde daha da geliştirilmiş olduğu biliniyor. Söz konusu sarsıntılara/titreşimlere dayanıklı binalara, köprülere, yollara, barajlara, havaalanlarına vb. sahip kentler kurmak, oları dayanıklı hale getirebilmek mümkün. Beraberinde ortaya çıkan sarsıntının/titreşimin neden olabileceği "yıkıma" en kısa sürede müdahale edebilecek organizasyonları yapılandırmak ve olayı takip eden ilk dakikalardan itibaren bu alanlara koordineli bir biçimde müdahale edebilmek de mümkün. Peki, dünyanın bildiği ve bazı ülkelerde hayata geçirilen

bu hazırlıklar, Türkiye'de AKP hükümetleri tarafından neden gerçekleştirilmedi? Gerçekleştirilmedi. Çünkü, Türkiye'yi nerdeyse çeyrek asra yakın bir süredir yöneten AKP'li kadrolar; bilimsel bilginin, teknolojinin ve toplumsal eşitlik ve yararın karşısındalar. Yalnızca belirli bir zümrenin, toplum kesiminin yararını gözetiyorlar. Devletin, sosyal devletin topluma hizmet edecek yapılarını da diğer yapılar gibi çürütmüşler. Yerine, sunacağı hizmetin niteliği ve niceliği farklı olsa da bu işlevleri gerçekleştirebilecek herhangi bir yapı da kurmamışlar.

Bugün için Hatay'ın Dört Yol dışındaki ilçelerinde, sağlık hizmeti sunulabilen herhangi bir hastane binası kalmadı. AKP hükümetleri döneminde yapılan ve mevzuata göre, "yıkılmayacak" şekilde inşa edilmesi gereken hastaneler bile bu "yerleşmede" yıkıldı, ağır hasar gördü. Hastaların, hekimlerin, hemşirelerin, hastane çalışanlarının ölümüne neden oldu. Çünkü yaşanabilecek biliniyor olmasına karşın, hastaneler de evler de okullar da köprüler de gerektiği gibi yapılmadı. Bu kadro, kendi çıkar ve bekası için siyasal İslam'a ve ulus ötesi sermayeye sarıldı ve koşulsuz itaat etti. Toplumsal eşitliği ve yararı reddetti. Bir de yüzleri kızarmadan, felakete birlikte ortaya çıkan toplumsal dayanışmaya engel olmaya çalışıyorlar.

Hazırlıklarına Ağustos 2022'de başlanan "AKP'li 20 Yılın Bilançosu" başlıklı dosyamızın çalışmalarını Osman Öztürk arkadaşımız ile birlikte yürüttük. Sayfa sınırlılığı nedeniyle dosya yazılarının birinci bölümünü bu sayımızda yayımlıyoruz. 21 yıl önce, deprem sonrasında yaşanan felaketle gelen AKP, 2023 yılındaki depremlerin felakete dönüşmesine seyirci kaldığı için bu sefer de depremle birlikte gitmeli. Yaza kadar kurulacak sandıklarda verilecek bu kararlar eş zamanlı olarak, dünyanın yerleşmesinin neden olduğu sarsıntıya/titreşime dayanıklı kentler, sağlık sistemi ve yaşamı kuracak, toplumsal eşitsizlikleri ve her türden ayrımcılığı engelleyecek yeni bir hükümetin kurulmasıyla gerçekleşebilecek.

Sağlık, umut ve dayanışmayla...